Prof. Nedelcuță Aurelia

Colegiul Național Pedagogic„ Mircea Scarlat Alexandria

Plan de lecție

Așezarea neolitică – Viața la malul apei

- **Disciplina:** Istorie (Istoria Românilor și a Europei / Sinteze)
- **Clasa:** a XII-a
- **Durata:** 50 de minute
- **Tema:** Așezarea neolitică – Viața la malul apei (Abordare geo-arheologică)
- **Tipul lecției:** Lecție de transmitere și însușire de noi cunoștințe (cu caracter aplicativ și critic)

Competențe specifice

- **C1:** Utilizarea critică a surselor istorice (scrise, arheologice, cartografice) pentru argumentarea unui punct de vedere.
- **C2:** Analiza rolului factorilor geografici și de mediu în evoluția comunităților umane.
- **C3:** Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate (sedentarizare, economie de producție, tell, palafită, cultură arheologică).

Obiective operaționale

La sfârșitul lecției, elevii vor fi capabili:

- **O1:** Să explice conceptul de „revoluție neolitică” prin prisma trecerii de la economia prădalnică la cea de producție în zonele riverane.
- **O2:** Să analizeze cauzele interdependenței dintre hidrografie și apariția primelor protoorase (de tip tell) din spațiul neo-eneolitic românesc.
- **O3:** Să compare din punct de vedere structural și funcțional două tipuri de locuințe neolitice asociate mediului acvatic (palafitele și locuințele de suprafață din chirpici).
- **O4:** Să evalueze critic impactul resurselor acvatice asupra apariției surplusului economic și a stratificării sociale timpurii.

Strategii și resurse didactice

- **Metode și procedee:** Mozaicul (adaptat), problematizarea, analiza multicauală, metoda cadranelor, lectura critică a surselor.
- **Mijloace de învățământ:** Hărți istorice și hidrografice (Dunărea, văile Siretului, Prutului, Mureșului), extrase din studii arheologice recente (ex: culturile Cucuteni, Gumelnița, Hamangia), videoproiector (reconstituiri 3D de situri arheologice).

Secvențele de învățare

1. Moment organizatoric (2 min)

- **Profesor:** Salută, verifică prezența și asigură logistica tehnică (proiector, hărți).
- **Elevi:** Își pregătesc materialele și se organizează în grupe de lucru (dacă este cazul).

2. Evocare și Spargerea gheții (5 min)

- **Profesor (Problematizare):** Proiectează o hartă a marilor civilizații ale Antichității (Egipt, Mesopotamia, Indus) și o hartă a culturilor neolitice din spațiul carpato-danubiano-pontic. Lansează întrebarea: *„Ce element de geografie fizică interconectează nașterea civilizației în Orientul Apropiat cu expansiunea neolitică din Europa de Sud-Est?”*
- **Elevi:** Identifică rețeaua hidrografică (marile fluvii/râuri) ca vector de civilizație și resursă vitală.
- **Profesor:** Introduce conceptul de *determinism geografic moderat* în preistorie.

3. Anunțarea temei și a ipotezei de lucru (3 min)

- **Profesor:** Scrie pe tablă: *„Așezarea neolitică – Viața la malul apei”*. Anunță ipoteza lecției: *Apa nu a fost doar o sursă de hidratare, ci motorul primei restructurări economice, sociale și arhitecturale a umanității (Revoluția Neolitică).*
- **Elevi:** Notează titlul și conștientizează obiectivele.

4. Dirijarea învățării și dobândirea noilor cunoștințe (25 min)

Secvența A: Anatomia unei așezări riverane – Tell-urile și Palafitele (10 min)

- **Profesor:** Explică modul în care comunitățile neolitice alegeau terasele înalte ale râurilor sau zonele inundabile. Definește termenii:
    - **Tell:** Monticul artificial format prin dărâmarea și reconstruirea succesivă a locuințelor din chirpici pe același amplasament (specific culturii Gumelnița de pe valea Dunării).
    - **Palafită:** Locuință construită pe piloni de lemn deasupra apei sau pe terenuri mlăștinoase.
- **Activitate elevi:** Analizează o schiță arheologică a unui sit Gumelnița (ex: Tell-ul de la Hârșova sau Căscioarele). Identifică sistemele de fortificare vizibile (șanțuri inundabile umplute cu apă din râu, valuri de pământ).

Secvența B: Economia de producție și vectorul acvatic (8 min)

- **Profesor:** Distribuie un text scurt din lucrarea unui istoric/arheolog (ex: Vasile Pârvan sau studii recente despre cultura Cucuteni) care descrie alimentația și resursele.
- **Activitate elevi (Lectură critică în perechi):** Extrag din text elementele care demonstrează cum malul apei a revoluționat ocupațiile:

1. *Agricultura:* Soluri aluvionare, fertile, ușor de lucrat cu unelte primitive (săpăligi din corn de cerb).
2. *Olăritul:* Acces direct la argilă calitativă de pe fundul albiilor; apa ca liant.
3. *Pescuitul și navigația:* Trecerea de la pescuitul ocazional la cel sistematic (plase cu greutăți din lut ars, harpoane din os, utilizarea pirogilor pentru comerț pe apă).

Secvența C: Consecințe sociale și spirituale (7 min)

- **Profesor:** Lansează o întrebare de reflecție: *„Cum a influențat stabilitatea pe malul apei structura socială și credințele oamenilor?”*
- **Elevi (Dezbateri ghidate):** Deduce că abundența de resurse duce la apariția surplusului economic $\rightarrow$ stocare în silozuri/vase mari de ceramică $\rightarrow$ apariția proprietății și a stratificării sociale (șefi tribali, șamani). Pe plan spiritual, menționează cultul fertilității (pământul roditor datorită apei) și divinitățile acvatice.

5. Fixarea cunoștințelor prin Metoda Cadranelor (10 min)

- **Profesor:** Desenează pe tablă un tabel cu 4 cadrane și cere elevilor să îl completeze rapid, pe grupe, pe baza lecției.
    - *Cadranul 1 (Concepte):* Definiți *Tell* și *Sedentarizare*.
    - *Cadranul 2 (Geografie):* Numiți 3 avantaje strategice ale malului apei.
    - *Cadranul 3 (Arheologie):* Menționați 2 culturi din România dezvoltate pe văi fluviale (ex: Cucuteni, Gumelnița, Hamangia).
    - *Cadranul 4 (Evoluție):* Explicați legătura dintre apă și apariția comerțului barter (pe apă).
- **Elevi:** Prezintă liderii grupelor rezultatele; profesorul face corecturile finale.

6. Evaluare și Schița temei pentru acasă (5 min)

- **Profesor:** Evaluează calitativ argumentarea istorică a elevilor în timpul orei. Notează intervențiile de înalt nivel critic.
- **Tema pentru acasă (Eseu argumentativ de nivel de Bacalaureat):**
    - *„Redactați un eseu de aproximativ o pagină în care să argumentați următorul text: «Neoliticul reprezintă momentul în care omul încetează să mai fie un parazit al naturii și devine partenerul ei, iar malul apei a fost laboratorul acestei transformări». În textul vostru trebuie să integrați cel puțin 3 termeni istorici specifici și să faceți trimitere la o cultură arheologică din spațiul românesc.”*
